

30. Prim. op. 6, 48—49. To ni originalni Potočnikov vir, ampak si ga je med drugimi prepisal iz »Žniderčkovega dnevnika« (glej n. m., 38—58). V uvodu tega prepisa na kratko označi avtorja kronike: »'Žnidarč', krojač, ki nam je v naši mladosti delal »cajhaste hlače« in tudi kaj boljšega, je kronološko zapisoval razne dogodke, pa prav na kratko...«

31. Kot že rečeno, zajema le 20. stoletje, nazaj v 19. stoletje sega le izjemoma.

32. Prim. tudi terminologijo za del dolenjske pokrajine v prispevku: Jaka Müller, Kovačnice in kovači na spodnji Slivnici, Zbornik občine Grosuplje, 11, Grosuplje, 1980, 246—249. Primorsko zastopa za ta del diplomatska naloga Brigitte Krapež na katedri za dialektologijo slavističnega oddelka Filozofske fakultete v Ljubljani z naslovom: Otliski govor, Lj., 1984 (odlomek: Vozovi in vozarjenje, 108—128).

33. Jože Kržišnik »Krištan«: »Sedaj bi dve leti starega junca nobeden ne 'rihtal'« (= veliko bolj močan in zrejen je, kot so bili pri teh letih nekdanj). Ustni vir, Selo, pozimi 1975/76.

34. Ivan Potočnik je razložil, da ima konjski komat dva dela, kravji pa le enega in je pod-

ložen, da je mehak, in spodaj odprt. Pripomnil je še, da so imeli pri hiši celó neko nemško knjigo, v kateri piše, kako je ta komat nastal.

35. D. K. (= Darina Konc), Franckov vosuček, Pionir, št. 6, 1957—58, 186—189. (Pripoved je napisala žirovska učiteljica in se nanaša na žirovsko okolje in Francek je žirovski deček.)

36. Prim. Angelos Baš, Ljutomerske konjske dirke, Maribor 1976, 174.

37. Ivan Potočnik, ustni vir, pozimi 1975/76.

38. O (podkovskih) kovačih v Žireh prim. Franc Temelj, Nastanek in razvoj kovinarstva v Žireh, v: 30 let tovarne elementov za avtomatizacijo, Kladivar, Žiri, letnice ni, 7—18.

39. Nemško-slovenski slovar (sestavil France Tomšič), Lj., 1964, 327.

40. Za terminologijo z Dolenjske prim. risbo Janeza Bogataja v Glasniku SED, Lj., 1972, št. 3, leto XIII, 18.

41. Prim. še op. 36, 78.

42. Glej op. 6, 24.

43. Način te vrste priprejanja zna še nazorno opisati pripadnik mlajše generacije dipl. inž. agronom. Srečo Leskovec iz Smrečja (rojen 1946).

DELOVANJE PARTIZANSKE TERENSKÉ LEKARNE BOBER OD DECEMBRA 1943 DO OSVOBODITVE

MARIJA PERKO

Začetki terenskih partizanskih lekarn se ujemajo s formiranjem prvih partizanskih čet leta 1941. Ker so bile prve skupine borcev razmeroma majhne, je bila temu primerna tudi potreba po sanitetnem materialu. Predvsem so potrebovali sredstva za prvo pomoč za skupine okoli dvajset ljudi. S potrebnim sanitetnim materialom so jih oskrbovali civilni lekarnarji, zdravniki, babice, bolničarji, drogeristi, ortopedske delavnice, tovarne za izdelavo zavojnega materiala in veliko število aktivistov OF, ki so material zbirali in dostavljali partizanom. S tem namenom je bil junija 1941 v Ljubljani ustanovljen zdravniški matični odbor OF, katerega naloga je bila pridobivanje, skladiščenje in odpošiljanje sanitetnega materiala partizanom ter za zbiranje tistega sanitetnega materiala, ki je bil po kapitulaciji stare jugoslovanske vojske skrit na različnih mestih. Taka organiziranost sanitetne službe je bila mogoča do kapitulacije Italije. Jeseni 1943 pa so se razmere bistveno spremenile, saj je naraslo število partizanov, obliko-

vale so se nove enote, hudi boji v nemški ofenzivi pa so pustili veliko ranjencev. Zaradi potreb po sistematičnem oskrbovanju partizanskih enot in bolnišnic ter civilnih zdravstvenih ustanov je sanitetni oddelek pri Glavnem štabu Slovenije, ki ga je vodil dr. Franc Novak-Luka, začel z organizacijo farmacevtske službe. Na pobudo novo nastale apotekarske sekcije pod vodstvom mr. ph. Janeza Varla so na terenu ustanovljali prve partizanske lekarne.¹

Temelj partizanski lekarniški službi je bil postavljen s terensko lekarno Bober ob koncu decembra 1943 v Beli krajini, ki je bila praktično osvobojena od konca leta 1943 in je dajala vse možnosti za delo lekarniške službe. Terenska lekarna Bober je bila neposredno podrejena sanitetnemu oddelku pri Glavnem štabu Slovenije, ki je tudi dal pobudo za namestitev lekarne v opuščeni zidanci na Stražnem vrhu, oddaljenem približno šest kilometrov od Črnomlja. Za vodjo lekarne so imenovali mr. ph. Dalibora Vrankoviča, ki je do tedaj delal v lekarni

svojega očeta v Črnomlju.² Od vsega začetka sta mu pomagala inž. Ivo Šenica in Janez Žabkar, za njima pa so na Stražni vrh prišli še laborant Rudi Moravec, Nada Prebilič in kurir Mirko Štibilj. V zidanicij so uredili tri prostore: kuhinjo, spalnico ter sobo s policami, kjer so hranili zdravila. Tu so tudi pripravljali zdravila in opravljali laboratorijska dela. V kleti so hranili tekočine.³

Da bi dragocenega materiala ne uničile večje sovražne ofenzive, so lekarnarji poleti 1944 zgradili novo lekarno v gozdovih pod Sredgoro s popolno laboratorijsko in drugo lekarniško opremo. Ta lekarna je bila zgrajena samo za primer sovražne ofenzive in je bila pripravljena za takojšnje lekarniško poslovanje. Poleg te je imela lekarna Bober tako kot druge terenske partizanske lekarne, po zgledu konspirativnih bolnišnic, v svoji neposredni bližini in v daljni okolici cel sistem bunkerjev za skladiščenje zdravil in sanitetnega materiala. Zaradi takih varnostnih ukrepov sovražnik ni odkril nobenega njenega bunkerja niti same lekarne ves čas njenega delovanja.

Ob začetku delovanja je terenska lekarna Bober imela skromno zalogo zdravil. Osnovo je predstavljal zaboj zaplenjenega italijanskega sanitetnega materiala, ki so ga prinesli s sanitetnega oddelka. Dalibor Vrankovič je organiziral nabiralno akcijo po belokranjskih vaseh in na ta način s pomočjo mladincev precej povečal lekarniško zalogo zlasti obvezilnega materiala, instrumentarija, opornic in nosil, močno pa jim je primanjkovalo zdravil, krvne plazme, sterilne embalaže itd.⁴ Kanali, po katerih je lekarna dobivala sanitetni material, so bili speljani z vseh strani. Glavna centra, od koder so dobivali največje količine, sta bila Ljubljana⁵ in Trst, občasno pa je material prihajal tudi iz Maribora, Gorice, Milana, Gradca, Dunaja, Prage in od drugod,⁶ ne nazadnje iz bližnjega hrvaškega ozemlja. Tam so imeli stike z Bartulićevo lekarno v Zagrebu, ki jim je v prvi polovici leta 1944 poslala sanitetni material v vrednosti 20 tisoč kun. Zagotovljena jim je bila oskrba tudi za naprej, saj je bil Zagreb dobro založen s sanitetnim materialom, vendar so imeli težave z njegovim prenosom.

Velik del potrebnega kirurškega materiala so dobivali iz Trsta na različne načine, še posebej uspešni pa sta bili dve vezi. Po naročilnicah je Orel pošiljal material od zavodov IFT (Instituto farmaceutico Triestino) in Mell. Drugo zvezo je vzdrževala neka babica, ki je hodila v Trst kupovat zlasti kirurški material. Po teh dveh kanalih je šlo v

osmih mesecih za 1,8 milijona lir sanitetnega materiala, precej pa so ga dobili tudi brezplačno.⁷

Da se je v prvi polovici leta 1944 zveza s Trstom močno okrepila je pripomogla tudi izdatnejša denarna pomoč Glavnega štaba Slovenije. Zato je terenska lekarna Bober lahko pošiljala naročilnice vsakih štirinajst dni ali tri tedne, saj so lahko material kupovali preko lekarn v drogerijah. Zaradi velikih količin so imeli velikokrat težave s prevozom. Problem so rešili s postavitvijo vmesne postojanke, nove pomožne terenske lekarne Nanos v bližini Tater v Brkinih. Ta je vzdrževala direktno zvezo s Trstom in prejeti material uskladiščila ter organizirala transport do naslednje terenske partizanske lekarne Planjave.⁸ Tako je postala sredi tela 1944 lekarna Nanos prva postaja za sanitetni material, ki so ga z vozom ali kolesom pripeljali iz Trsta. Iz lekarne Nanos so ga transportirali čez Ostrožno brdo, Ribnico, Zagorje, Koritnico, Mašun in Leskovo dolino na Babno polje v terensko lekarno Planjavo, ki jo je organiziral mr. ph. Drago Andrijanič decembra 1943. Od tod pa je bil ves potreben material po etapni vožnji prepeljan v lekarno Bober na Stražni vrh.⁹

Zaradi akutnega pomanjkanja določenih sredstev, zlasti instrumentov, gumijastih predmetov, narkotikov in zavojnega materiala, je apotekarska sekcija pri sanitetnem oddelku Glavnega štaba že junija in septembra 1943 predložila zavezniški misiji pri Glavnem štabu Slovenije več naročilnic, vendar so prvo pošiljko dobili šele konec marca 1944, ki pa je bila precej skromna, saj je nekaj najnujnejših naročenih zdravilnih sredstev manjkalo, na primer salverzan. Od vakcin, ki so jih naročili, so dobili samo tifusno, vendar v tako majhni količini, da so lahko cepili le vojsko na teritoriju VII. korpusa. Konec aprila 1944 so prejeli še eno zavezniško pošiljko, ki je bila ravno tako skopa kot prva. Stike so imeli tudi z majorjem dr. Rogersom, ki je obljubil mesečne pošiljke zdravil, nobenega razumevanja pa ni pokazal za potrebe civilne sanitete, ki je bila popolnoma odvisna od dobav partizanskih terenskih lekarn.¹⁰

Obe zavezniški pošiljki je prevzela terenska lekarna Bober in sanitetni material takoj razposlala z vozovi v vse bolnišnice na njenem ozemlju in v obe partizanski terenski lekarni. Njej je ostala le petina materiala, s katerim je morala zalagati partizanske enote VII. korpusa in četrtje operative cone, oficirsko šolo, Bazo 80, bataljon Glavnega štaba, zdravstveni odsek SNOS, vojno

ambulanto v Črnomlju, civilne bolnišnice in ambulante, vse komande mest in vojnih področij ter mnoge druge prosilce. Vendar pa zaradi omejenih zalog v večini primerov niso mogli poslati zelenih količin, zaradi česar so se večkrat sanitetni referenti pritoževali.¹¹

Ne moremo trditi, da je bila pomoč zavezniške misije redna in zadostna, toda od sredine leta 1944 je bila neprimerno večja kot pred tem. Na obeh letališčih v Gradacu pri Črnomlju in pri Šmarati v Starem trgu pri Rakeku so pristajala zavezniška letala, večkrat pa so material odmetavali s padali. Še posebej izdatno pošiljko pa je terenska lekarna Bober dobila zadnje dni decembra 1944, ko je večje število zavezniških letal naenkrat spustilo velike količine zdravil in sanitetnega materiala. Z njim so najprej obnovili zaloge v lekarni, ostalo pa so zvozili v Črnomelj, kjer so neko nedograjeno hišo predelali v skladišče. Prav te zaloge zdravil in te shrambe so sanitetni oddelek spodbudile za ustanovitev Glavnega sanitetnega skladišča NOV. Od konca decembra 1944 so se lekarne na področju Dolenjske oskrbovale iz tega skladišča in s tem precej razbremenile terensko lekarno Bober.¹² V njem so bili zaposleni inž. Dušan Štucin, inž. Martin Večerjevič, inž. Alojz Baudaš, Martin Sotler, Srečko Slana in drugi. Kemično farmacevtski laboratorij so prevzeli od lekarne Bober. Izdelovali so v glavnem sterilne raztopine, glukozo, parenteralne in infuzijske raztopine za čedalje večje potrebe bolnišnic. Sami so izdelovali tudi ampule morfija, razne vrste tablet itd. S tem so precej razbremenili terensko lekarno Bober, ki pa kljub temu ni zmogla več vseh nalog. Zato so v decembru 1944 formirali novo terensko lekarno Gorjance v vasi Brezje nad Semičem, ki je prevzela oskrbovanje enot VII. korpusa. Takrat je lekarna Bober začela pripravljati zdravila in drug material skoraj izključno samo za bolnišnice.

Poleg Glavnega sanitetnega skladišča so v sklop terenske lekarne Bober spadale še nekatere druge dejavnosti. Od začetka leta 1944 je v Črnomlju obratovala predilnica povojev, v kateri so poleg navadnih povojev izdelovali tudi prve povoje, sterilne gaze in trikotne rute. Ta delavnica je v petih mesecih izdelala preko dvajset tisoč navadnih povojev, preko deset tisoč prvih povojev in prav toliko gaz ter nekaj sto trikotnih rut. V bližini lekarne je pod vodstvom dr. Bogdana Breclja in pod tehničnim vodstvom ortopedskega bolničarja Franca Pezdevška-Marjana delovala ortopedska delavnica.¹³ Do julija

1944 so izdelali preko 500 metrov Crammerjevih opornic, veliko količino Braunovih opornic ter različne proteze za potrebe bolnišnic. V okviru te delavnice je obratovala še delavnica za popraviljanje in brušenje instrumentarija. Njihova proizvodnja zlozljivih nosil je lahko krila vse potrebe.¹⁴ V Mizarski delavnici pa so v mesecu marcu 1944 naredili 27 zabojev za shranjevanje sanitetnega materiala, poleg tega pa še 15 aparatov za previjanje povojev.¹⁵

Nepogrešljivo higiensko sredstvo, ki ga najdemo na seznamih terenske lekarne Bober, je bilo milo. Dobivala ga je iz terenske lekarne Plaz, za katero ga je kuhal Franjo Bulc v vasi Debenec, spomladi 1944 pa so blizu te lekarne odprli svojo milarno, ki se je imenovala po lekarni. Brezmejne so bile potrebe po špirtu, zato je lekarna Bober organizirala žganjekuho v svoji žganjarni.

Ker so partizanske enote imele veliko število konj, mul in drugih živali, so bile temu primerne tudi potrebe po veterinarskih pripravah, s katerimi so bili na Bobru dobro založeni vse do ustanovitve samostojne veterinarske lekarne, za katero je imel velike zasluge dipl. veterinar Alojz Gunde.¹⁶

V resor terenske lekarne Bober je spadal do druge polovice leta 1944 tudi zobozdravstveni material. Zanj je skrbel referent za zobozdravstveno službo pri sanitetnem oddelku Glavnega štaba zobozdravnik Avgust Zupet-Jerič. S tem materialom je oskrboval vse tiste operativne enote, ki so imele v svojem sklopu zobozdravnika. Predvsem je šlo za material italijanskega izvora, ki je bil prirejen partizanskemu načinu dela. Večjih tehničnih del pa v enotah niso opravljali, marveč je za to skrbel dentistična ambulanta v Črnomlju, ki sta jo vodila Malka in Gustelj Andrelih, z zdravili in drugimi potrebnimi predmeti pa jo je oskrbovala terenska lekarna Bober.

Kasneje je Gustelj Anderluh svoj laboratorij prenesel v lekarno Bober, v eni od sosednjih stavb pa si je uredil tehnično delavnico. Laboratorij je služil tako za vojaško, kot civilno zdravstveno službo in je deloval vse do konca vojne.¹⁷

Veliko skrb je vodstvo lekarne posvečalo usposabljanju novih farmacevtov. Zanje so organizirali apotekarski tečaj, ki je trajal od februarja do aprila 1944. Udeležilo se ga je šest slušateljev.¹⁸ Posebno šolo apotekarskih pomočnikov je organiziralo tudi Glavno sanitetno skladišče ob koncu leta 1944 in v začetku leta 1945. Petnajstim vpisanim so predavali: mr. Janez Varl, ki je bil šef apotekarske sekcije, mr. Dušan Vodeb, vodja teren-

ske lekarne Bober, mr. Branko Grahek, ustanovitelj in vodja terenskih lekarn Plaz, Planjava in Nanos, mr. Tone Priveršek, apotekarski referent terenske lekarne Nevenka, inž. Dušan Štucin, ki je imel v lekarni Bober politična predavanja, in študent farmacije Sedej.¹⁹

Osnovna naloga terenske lekarne Bober je bila oskrba vseh operativnih in zalednih enot ter vseh drugih vojaških in civilnih služb na področju Dolenjske in Notranjske, če je bilo potrebno pa tudi zunaj tega območja. Saj so na Dolenjskem bile odprte civilne lekarne, kot lekarna Špira Vrankovića v Črnomlju, Josipa Bergmanna v Novem mestu, Ruprehtova v Trebnjem, Josipa Ančika v Ribnici, Milana Wacha v Metliki in Emilije Fon v Kostanjevici, do odhoda k partizanom v jeseni 1943 pa tudi lekarna Branka Grahka v Mokronogu in Draga Andrijaniča v Novem mestu.²⁰ Iz teh lekarn so se oskrbovali tudi zdravniki. Dr. Tone Ravnihar, ki je deloval v Vinici, je jemal zdravila v Vrankovičevi lekarni v Črnomlju na nakaznice za alkohol. V mesecu juliju 1942 je lahko dobil 0,560 kg 96,6 % čistega alkohola, 0,814 kg 70 % čistega alkohola in 0,295 kg 90 % denaturiranega špirita. Zdravnik dr. Janez Lovšin iz Ribnice je dobival iste količine v Ančikovi lekarni.²¹ V Ruprehtovi lekarni v Trebnjem pa se je z alkoholom oskrboval praktični zdravnik v Dobropolju dr. Maks Igljč.²²

Do septembra 1943 je bila oskrba dolenjskih lekarn z osnovnimi surovinami (mast, olje, sladkor, alkohol) iz Prehranjevalnega zavoda za Ljubljansko pokrajino sicer zmanjšana (mesečna pošiljka alkohola za lekarno je znašala povprečno dva do tri kg) a redna. V prvi polovici leta 1944 pa se je popolnoma ustavila. Poveljstvo slovenskih domobrancev je februarja 1944 dovolilo oskrbovati poleg ljubljanskih lekarn samo še Hočvarjevo na Vrhniki, Kristanovo v Logatcu, Karneluttijevo v Cerknici, Seignemartinovo v Kočevju in Bergmannovo v Novem mestu, pošiljke pa so popolnoma ustavili lekarnam v Ribnici, Črnomlju, Metliki, Mokronogu in Trebnjem.²³ Te so postale tako čisto odvisne od dobav terenske partizanske lekarne Bober, z njimi pa tudi civilni zdravniki, ki so bili naklonjeni narodnoosvobodilnemu gibanju, kot je bil okrožni zdravnik v Metliki dr. Jože Gleria. V letu 1944 sta od nje dobivali sanitetni material tudi obe civilni bolnišnici, Kanižarica pri Črnomlju in Grmada pri Trebnjem, kopališče in civilna ambulanta v Dolenjskih Toplicah, civilne ambulante v Semiču, Gradacu, Metliki, No-

vem mestu, Črnomlju, Adlešičih, zdravstveni dom v Metliki, konjska ambulanta in zobozdravnik Anderluh v Črnomlju. S potrebnim materialom je terenska lekarna Bober zalagala tudi vse detaširane enote centralne vojno-partizanske bolnišnice, ki so bile razmeščene na Rogu (CVPB), na primer SCVPB Zgornji Hrastnik, Planina, Vinica, Lašče, Jelendol, Lesen Breg, SPB Ajdovec, Slovensko-hrvaško vojno partizansko bolnišnico na območju Gorjancev za potrebe slovenskih in hrvaških partizanskih enot. Deloma je bila izjema posebna bolnišnica, ki jo je vodil angleški kirurg Rogers. Ta se je oskrbovala s posebnimi avionskimi pošiljkami.

Če je bilo nujno, so na Bobru sanitetni material izdajali tudi enotam zunaj Slovenije. IV. korpus NOV in POJ je v juliju 1944 zaprosil za 200 prvih povojev, za navadne povoje, gaze, mavec, vato in Crammerjeve opornice. Kadar sta bili 15. in 18. divizija preveč oddaljeni od svojega štaba, sta prav tako zaprosili lekarno Bober za potreben sanitetni material. V mesecu juliju 1944 je sanitetni odsek pri štabu VII. korpusa zaprosil lekarno Bober za bencin kalijev hiperangan, cinkovo pasto, gaze, povoje, jodovo tinkturo in magnezijev sulfat za potrebe petih odredov, štirih področij, prve artilerijske brigade in štaba korpusa. V istem času so v lekarni Bober prejeli naročilnice za sanitetni material ali tako imenovana trebovanja od komand Notranjskega in Belokranjskega vojnega področja, Novomeškega in Ribniškega okrožja in od komande mesta Črnomlja ter Baze 20 in Baze 24, OOF Novo mesto in Ribnica, IOOF za Belo krajino, od Belokranjskega, Dolenjskega in Kozjanskega odreda, 20. brigade NOV in POS, IV. SNOUB »M. Gubec«, 1. brigade VDV, bataljona Glavnega štaba in odseka za zdravstvo in veterinarskega oddelka ter fotosekcije odseka za informiranje in propagando pri predsedstvu SNOS. Sanitetni material so pošiljali tudi zobni ambulanti v Starem trgu pri Ložu, ki jo je prevzela Milka Ribsel z odlokom zdravstvenega odseka pri predsedstvu SNOS, centralnim tehnikom KPS Triglav 11, Partizanska 15 in Grafika 13-A, depedikulacijskima postajama Vinica in Snežji vrh, ruski misiji, sodnemu oddelku in prometno tehničnemu oddelku pri Glavnem štabu, pokrajinskemu komiteju SKOJ za Slovenijo, OZNA (oddelek za zaščito naroda) pri Glavnem štabu, invalidskemu pevskemu zboru in postojanki EKK ter delavnicam (mehanični delavnici Glavnega štaba, ortopedski in pletilski delavnici sanitetnega oddelka pri Glav-

nem štabu) in šolam (II. grupi tečajev oficirske šole, podoficirski šoli VII. korpusa, partijski šoli pri CK KPS, pedagoškemu tečaju pri predsedstvu SNOS, radiotelegrafskemu tečaju, skojevski šoli pri PK ZKM za Slovenijo, šoli pri oddelku državne varnosti ONZ, šoli vojno državne varnosti v Gradacu in višjemu skojevskemu tečaju).²⁴

Da so lahko v terenski lekarni Bober dostili vsem prosilcem, ki smo jih našli, so morali biti dobro založeni z različnimi zdravilnimi sredstvi. Vpogled v lekarniše zaloge nam omogoča njihov inventar, ki razen materiala navaja tudi natančne količine.²⁵ Sestavil ga je vodja lekarne Dalibor Vranković 15. junija 1944. Še istega meseca pa je vodstvo lekarne prevzel Dušan Vodeb in na tem mestu ostal vse do osvoboditve. Zaradi hude sovražne ofenzive se je aprila 1945 lekarna Bober skupaj s terenskima lekarnama Gorjanci in Planjavo, Sanitetnim skladiščem in ortopedsko delavnico evakuirala v Gorski Kotar v rajon Srpske Moravice. Po končanih bojih so se vrnili v Faro pri Brodu na Kolpi, kjer so zbirali ves sanitetni material in ga preko Kočevja pošiljali v Ljubljano. Tam se je tako končalo delovanje terenske partizanske lekarne Bober, saj je njen sanitetni material postal sestavni del sanitetnega skladišča IV. armade.²⁶

Inventar materiala terenske lekarne Bober dne 15. 6. 1944

1) acriflavin tab. 2600	29) antivipera amp. 3
2) aspirin tab. 1500	30) antiperitonitico amp. 2
3) aspirin Bayer 180	31) antidisenteri amp 132
4) adrianol emulzija 10 ccm.	32) aloe 1000 gr.
5) adovern liq. 19 ccm.	33) acetisal plv. gr. 250
6) anacardon amp. 6	34) amphocal chinin amp. 18
7) aqua bidist. amp. 15	35) analeptin amp. 10
8) atropin amp. 60	36) amerikan. prvi pov. 300
9) aether camphor. amp. 10	37) acriflavin plv. gr. 30
10) arsiodo amp. 10	38) antidermotifico amp. 20
11) adrenalin amp. 122	39) arg. colloidal. amp. 20
12) adrenalin liq. 10 ccm.	40) ambesid amp. 11.
abetin amp. 4	41) brilant grean 20 gr.
14) apomorfina amp. 20	42) bellergil tab. 25.
15) atebriin tab. 19500	43) betaxin tab. 20
16) albucid amp. 10	44) bismoteran fl. 1
17) adrenalin pro inj. 400 ccm.	45) bismut. salicil. amp. 80
18) ac. lacticum 200 gr.	46 benzoan amp. 5.
19) arg. proteinicum plv. 20 gr.	47) blastoidin amp. 9
20) absorbent gaza kom. 72.	48) bioplastin amp. 55
21) ac. boricum, plv. 7500 gr.	49) borato di sodio 600 gr.
22) amonn. pura liq. gr 300	50) bleu di metilen gr. 100
23) ac. carbolicum. gr 1000	51) balsamum peruvian. gr. 400
alkohol litr. 6.	52) calomel tab. 200
25) ansaplast 3 kom.	53) cebion tab. 30
26) antitetanus ser. 18	54) campomin amp. 2
27) abetin amp. 8	55) corazone amp. 1
28) antigonococ. amp. 19	56) corazone liq. ccm 10
	57) cardiovascolare liq. ccm. 10
	58) cofein amp. 62
	59) camfora amp. 200
	60) calomelamp. 30
	61) coagulen amp. 10
	62) chinin amp. 30
	63) chloral hidrat gr. 500
	64) chloroform pro anest. 1900 gr.
	65) chloroform amp. 5
	66) cocain adrenalin amp. 17
	67) calc gluconat amp. 10
	68) calc lactic. tab. 900
	69) calc. carbon. plv. gr. 500
	70) collodium 400 gr.
	71) chinin. muriatic. plv. 20 gr
	72) chloretone plv. 100 gr
	73) chloral hidrat 40 gr.
	74) catrane vęetal. kg. 2
	75) chinae cort. plv. 300 gr.
	76) calc. chlorat. plv. 3000 gr.
	77) calomel plv. gr. 200
	78) codein muriat. gr. 4
	79) coff. natr. benz. plv. gr. 30
	80) camphora (ol) amp. 15
	81) coff natr. benz. amp. 20
	82) catartic tab. 200
	83) catgut 37
	84) degallo tab. 20
	dionin. plv. gr. 5
	86) digilanid amp. 6
	87) digitalin tab. 100
	88) digitalis tab. 120
	89) digitalin nativell amp. 2
	90) difenolformina amp. 6
	91) diazo reag. gr. 250
	92) difteri ser. amp. 220
	93) dichloramina gr. 20
	94) dernalol plv. 50

95) deganan tab. 100
 96) eupako tab. 20
 97) ektebin tab. 10
 98) elmitol tab. 40
 99) esserin amp. 55
 100) auflamin amp. 24
 101) essametil. teteramin amp. 5
 102) etil morruina amp. 12
 103) elastoplast kom. 5
 104) ext. chinae fl. 300 gr.
 105) extr. secalae corn. 300 gr.
 106) eter etil. gr. 200
 107) essenca di timo gr. 200
 108) extr. belladon. sicc. gr. 10
 109) aether pro narc. amp 4
 110) emetin amp. 30
 111) eter etil. amp. 35
 112) expon amp. 3
 113) eroin amp. 15
 114) eulumin tab. 50
 115) evipan tab. 20
 116) forgenina am. 10
 117) fenol. c ist. gr. 100
 118) fenil. salicilicum tab. 1000 gr.
 119) flores chamomoll. 150 gr.
 200) fenol. liqaefact. gr. 400
 201) fol. uvae ursi gr. 2000
 202) ferico citraro amp. 55
 203) formaldeh. sol. 8000 gr.
 204) gostropon liq. 20 gr.
 205) gas gangren amp. 46
 206) gentian violet tuba 1
 207) gent. violet fl. orig. 2
 203) gelatina amp. 7

 gips povoji 70
 grenka sol 20 kg.
 gentianae rad. 200 gr.
 glicerin 150 gr.
 gaza domača 50/50 1772 kom.
 isto 20/20 1722
 gaza ster. angl. 270 kom.
 gentianae rad. plv. 400 gr.
 guaiacol. pur. Plic. 100 gr.
 glucosa purr. 500 gr.
 glanduitrin amp. 12
 hydrarg. salic. amp. 24
 hydrogen peroxidat. sol. 3% 200 gr
 hg. pp. album gr. 150
 hg. pp. flavum 150 gr.
 hg. iodat. rubr. 300 gr.
 inocardol fl. 1
 igle za kirurgijo, razne duc. 3
 inj. igle razne 50 kom.
 istamol amp. 10
 interphan amp. 5
 ironand arsenic tab. 500
 iodoformium plv. gr. 380
 iodum resubl. gr. 1150
 iodo peptone amp. 35
 iodocol amp. 10
 iod. natr. iodat. amp. 15
 iod. kal. iodat. tube 20
 kombetin amp. 36
 kal. iodatum gr. 500

kal. bromat. 200 gr.
 kal. chlorat. 150 gr.
 kal. sulfoguaiacol. gr. 500
 kal. permangan. 700 gr.
 kolloig amp. 3
 lysoform gr. 1000
 leucoplast veliki 16
 leukoplast mali 7
 lisol tab. sc. 3
 liquor amon. annisatus gr. 30
 lini sem. gr. 1000
 lanolin gr. 1000
 lapis in bacill. 10 kom.
 Iapis in cristal. gr. 10
 luminalplv. gr. 300
 lobelin amp. 40
 menthol. crist. 100 gr.
 mepacrin tab. 2000
 minista amp. 5
 mirion am. 5
 modiscop amp. 19
 morfij amp. 107
 morfij amp. a ccm. 5 amp. 5
 multivitamin tab. 150
 magnes. oxidat. 1000 gr.
 morfinum sulf. tab. 320
 morf. tartar. tab. 1000
 mop-iodine amp. 36.
 nicotine acid. tab. 100
 neo-exal tab. 20
 novocain plv. 5 gr.
 natr. thiosulfur. tab. 150
 novoseptal tab. 200
 nicamid tab. 200
 novarial tab. 10
 nicamid amp. 18
 neuropon amp. 10
 neptal amp. 3
 neocardyl amp. 12
 natr. bromat plv. 500 gr.
 natr. chlorat puriss. gr. 1000
 natr. iodat. plv. gr. 400
 natr. salicil. plv. 300 gr.
 novotox 300 gr.
 novoseptal amp. 3
 novocain amp. 15
 natr. benzoic. plv. 100 gr.
 nicotene amp. 2
 natr. chlorat. tab. 80
 novarsenobenzolo amp. 30
 ovaraden trifferin tab. 50
 ovaraden tab. 50
 ol. camforat. amp. 10
 ovocamfol amp. 900
 otalgan liq. 6 gr.
 olobinin amp. 6
 ol. lini 15 kg.
 ol. therebint. 600 gr.
 ol. parafini 3000 gr.
 ol. eucalipti 100 gr.
 ol. menthae 5 gr.
 ol. ricini litr. 40
 phenobarbitone tab. 100 ph
 pamagnin tab. 1000
 phenasol amp. 5

paspat amp. 1
 paragen amp. 5
 perhepar amp. 12
 perfosfor amp. 12
 pragmolin amp. 50
 piridin amp. 5
 paraldahid liq. 200 gr.
 pentotal sod. male sc. 60
 pentotal sodium vel. 2
 procain sol. a 30 ccm. fl. 9
 proctocain amp. 12
 prontosil amp. 6
 phenacetin plv. 500 gr.
 povoji ang. 230
 povoji prvi ang. 20
 prašek proti ušem 200 gr.
 prah za potenje nog 1000 gr.
 pill. laxativae 1000 kom.
 pill. colocynti kom. 1000
 prvi pov. platneni 1190
 povoji platneni domači 290
 phenobarbitone amp. 18
 poligala virginiana 500 gr.
 parafinum solidum. 1000 gr.
 povoji svileni 349
 plumb. acetic. plv. 1500 gr.
 rad. valerianae 200 gr.
 rad. liquiritiae 1500
 recresal tab. 20
 rjuhe platnene kom. 14
 salol tab. 80
 strihnin tab. 260
 streptosil tab. 20
 streptosil thiosol tab. 10
 streptasol amp. 4
 strofartin amp. 50
 suspensorij kom. 2

 sangostop amp. 7
 septol sc. 1
 sanarthrit amp. 5
 septicemin amp. 4
 sparto-camph. amp. 3
 solub. barbitone tab. 400
 saurolo gr. 1000
 sumnifen amp. 18
 solarson amp. 34
 scurocain amp. 24
 sublimat + NaCl 2000 gr.
 stovain amp. 10
 sodio glicerofosfato amp. 80
 spartein amp. 45
 sol. alkoolica di anetolo 50 gr.
 steroidrolo sc. 2500
 spir. vini conc. 2000 gr.
 spir. denatur. 2000 ge.
 sol. arsenical. fovleri g. 200
 soda bicarbona 2500 gr.
 isto v tab./Lkon. 200
 sale di hunt fl. 1
 sublimat past. kom. 15
 sulfamid plv. gr. 1000
 sterilizator mali kom. 1
 sepso tinktur ccm. 30
 sapo kalin. 60 kg.

seta kom. 45
 tiosol liq. 50 gr.
 tiroidin tab. 30 gr.
 trasentin tab. 20
 thiamin muriat. liq. 25 ccm.
 ronocardin amp. 6
 termometri kom. 19
 tonofosfan amp. 100
 triiod amp. 10
 trombocitin amp. 5
 tutocain amp. 21
 triseptiform gr. 200
 tifus vaccina 1025 kom.
 tinc. strofanti gr. 80
 ict. digitalis 30 gr.
 tct. amara gr. 200
 tct. opii gr. 150

 tct. chinae comp. gr. 500
 tct. nux vom. gr. 500
 ict. benzoe gr. 50
 thimolum crist. gr. 50
 tonogen amp. 12
 transfuzijski aparati 15
 ung. hg. PP. fl. pro ocul. tub. 8
 unden amp. 5.
 uug. mercurialae gr. 2000
 ung. sulfur. 3500
 veritol amp. 8
 veriazol amp. 30
 verbascina amp. 3
 viderma amp. 3
 veronal amp. 200
 vaselin gr. 2000
 vacc. misto formolato amp. 192
 veratri rhisoma 100 gr.
 vata 33 kg.
 zimema amp. 30
 žveplo 250 kg.
 zinc. sulfur. 400 gr.
 zincum oxydat. 3000 gr.
 zinc. chlorar. gr. 200

OPOMBE

1. Mato Kovačević — Branko Grahek, Terenske apoteke NOV Slovenije, Beograd 1961.
2. Janez Varl, Preskrbovanje z zdravili in medicinskim priborom partizanskih enot in bolnišnic na teritoriju VII. korpusa na Dolenjskem in Notranjskem, Gradivo o slovenski partizanski saniteti, Ljubljana 1979, str. 254 do 255.
3. Dušan Vodeb, Partizanska lekarna »Bober«, Farmaceutski vestnik XIII, št. 3—6, 1962, str. 77—87.
4. Glej opombo št. 2, str. 263 in 255—256.
5. Ivan Mavrovič Ivanov, Vagoni materiala za partizanske enote, Nova proga XV, št. 14, Ljubljana 25. 11. 1961, str. 6.
6. Arhiv Inštituta za zgodovino delavskega gibanja (v nadaljevanju Arhiv IZDG), fascikel 416 III/3a.
7. Branko Grahek, Plaz, Planjava, Nanos — Terenske lekarne VII. korpusa NOV in POJ,

Farmaceutski vestnik XIII, št. 7—10, 1962, str. 172—197.

8. Glej opombo št. 2, str. 258.

9. Glej opombo št. 1, str. 54.

10. Poročilo apotekarske sekcije sanitetnega oddelka Glavnega štaba NOV in PO Slovenije z dne 27. julija 1944 sanitetnemu oddelku Vrhovnega štaba NOV in PO Jugoslavije o stanju apotekarske službe, Zbornik dokumentov in podatkov sanitetne službe v narodnoosvobodilni vojni na Slovenskem 1941—1945, 2. knjiga, 1. julij—31. oktober 1944, Ljubljana 1983, str. 157—161.

11. Arhiv IZDG, fascikel 416 III/3a.

12. Glej opombo št. 3, str. 81—82.

13. Glej opombo št. 2, str. 260 in 262.

14. Glej opombo št. 10, str. 158.

15. Arhiv IZDG, fascikel 416 III/9.

16. Glej opombo št. 2, str. 262.

17. Glej opombo št. 3, str. 86—87.

18. Arhiv IZDG, fascikel 416 III/3a.

19. Glej opombo št. 2, str. 263.

20. Arhiv SRS, fond Lekarniška zbornica, št. spisa 795/41-3, (odslej LZ).

21. LZ, št. 272/41.

22. LZ, št. 230/41.

23. LZ, št. 1006/41-4.

24. Arhiv IZDG, fascikel 415/I.

25. Arhiv IZDG, fascikel 416/III f.

26. Glej opombo št. 1

ODDELEK ZA POŠTO, TELEGRAF IN TELEFON PRI POKRAJINSKEM NARODNOOSVOBODILNEM ODBORU ZA SLOVENSKO PRIMORJE IN TRST

METKA GOMBAC

Ko se je takoj po osvoboditvi Slovenskega primorja in Trsta pričel diplomatski boj za priključitev tega ozemlja k Jugoslaviji, je Pokrajinski narodnoosvobodilni odbor (PNOO) za Slovensko primorje in Trst vpregel vse svoje sile v delo, zaradi katerega je bil ustanovljen že v času vojne. Spoprijel se je z nalogo vzpostaviti in organizirati narodnoosvobodilne odbore, ljudska sodišča, narodno zaščito, razne javne službe, prehrano prebivalstva, poskrbeti je moral za delovanje gospodarskih, trgovskih, obrtniških, industrijskih objektov, zdravstvenih ustanov, bančnih zavodov, obnoviti šolstvo itd. V majskih in junijskih dneh do podpisa beograjskega sporazuma 12. junija 1945, ko je imel PNOO oblastno funkcijo, sta se njegova široka dejavnost in vpliv odražala povsod in tudi po prihodu zaveznikov, ko je upravo cone A prevzela zavezniška vojaška uprava (ZVU) in po umiku jugoslovanskih enot, njegove prisotnosti ni bilo mogoče zanemariti vse do ukinitve PNOO februarja 1947. Med arhivskim gradivom PNOO sem izbrala eno od dejavnosti tega organa, ki je bila v veljavi zelo kratek čas, ni pa zato nič manj zanimiva in je značilna za čas takoj po osvoboditvi v Slovenskem primorju in Trstu.

Pri tajništvu PNOO se hrani odlok, ki nam portjuje, da se je 4. junija 1945 ustanovil oddelek za pošto, telegraf in telefon, ki je bil kompetenten za vse zadeve pošte, telegrafa in telefona v Slovenskem primorju. Za načelnika je bil imenovan Milan Lenassi. Odlok sta podpisala predsednik PNOO France Bevk in tajnik dr. Bogdan Breclj.¹

Oddelek za pošto, telegraf in telefon je bil v okviru odseka za zveze in je med drugim skrbel tudi za izdajo znamk. Tako se leta 1945, takoj po osvoboditvi, pojavi znamka za 1 liro, oblikovana precej izvirno. Filatelistična stroka je sicer mnenja, da nima statusa znamke, ker ni vpisana v njihov katalog, pa tudi primerki te znamke so trenutno še zelo redki, da bi lahko rekli kaj več o tem.

Kot je razvidno iz slike, je na beli podlagi narisana v krogu modra zvezda, v sredini

